

THỰC TRẠNG HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM HƯỚNG NGHIỆP Ở CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ QUẬN CẦU GIẤY, THÀNH PHỐ HÀ NỘI

Bùi Thị Hồng Minh

Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt: Hoạt động trải nghiệm ở trường trung học cơ sở là một phần quan trọng trong quá trình giáo dục, giúp học sinh tiếp cận, tìm hiểu về nhiều khía cạnh khác nhau của cuộc sống, học tập từ đó hình thành và phát triển toàn diện phẩm chất, năng lực. Tuy nhiên hoạt động trải nghiệm là nội dung mới của chương trình giáo dục phổ thông 2018 nên các nhà trường cũng như giáo viên còn khá nhiều lúng túng và kết quả chưa tương xứng với mục đích đề ra.

Từ khóa: Hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp, trung học cơ sở, học sinh.

Nhận bài ngày 15.10.2023; gửi phản biện, chỉnh sửa và duyệt đăng ngày 26.12.2023

Liên hệ tác giả: Bùi Thị Hồng Minh; Email: bthminh@daihocthudo.edu.vn

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Chương trình giáo dục phổ thông 2018 được thiết kế theo hướng tiếp cận năng lực học sinh với mục tiêu phát triển toàn diện người học. Hệ thống năng lực đó được thể hiện xuyên suốt các lớp học, các cấp học, các môn học, và trong các hoạt động giáo dục. Một trong những điểm mới nổi bật của chương trình giáo dục phổ thông mới là nhấn mạnh đến hoạt động trải nghiệm của học sinh thông qua các môn học và các hoạt động giáo dục. Hoạt động trải nghiệm của học sinh có tác dụng tạo môi trường thuận lợi để học sinh phát triển năng lực một cách tốt nhất, phát huy những tố chất và tài năng, khắc phục những điểm yếu còn tồn tại để phát triển và thích ứng với những biến đổi không ngừng của môi trường xã hội.

Hoạt động trải nghiệm của học sinh nói chung và học sinh ở các trường THCS tại quận Cầu Giấy, thành phố Hà Nội nói riêng đã được tổ chức rất đa dạng và phong phú nó tồn tại dưới nhiều hình thức khác nhau: Hoạt động khám phá hình thành tri thức, kỹ năng mới; Hoạt động nghiên cứu khoa học, hoạt động thực hành nghề nghiệp, hoạt động gắn với rèn luyện đạo đức, kỹ năng sống hàng ngày của học sinh... Thông qua các hoạt động đó, giáo viên, nhà trường có thể xây dựng, hình thành tri thức kỹ năng mới cho học sinh hoặc củng cố, phát triển kiến thức, kỹ năng đã tích lũy được ở người học, từ đó giúp học sinh phát triển năng lực hành động một cách toàn diện. Thực tế cho thấy trong những năm qua, giáo dục phổ thông nói chung, ở các trường THCS quận Cầu Giấy, thành phố Hà Nội nói riêng chủ yếu tập trung vào hoạt động dạy học, ít quan tâm đến hoạt động giáo dục, hoạt động trải nghiệm của học sinh chưa được đầu tư

cả về trí tuệ, thời gian và nguồn lực. Vì vậy dẫn tới tình trạng học sinh học gạo, giỏi lý thuyết, hạn chế về kỹ năng thực hành, kỹ năng sống, năng lực thích ứng chưa cao.

2. NỘI DUNG

2.1. Thực trạng tổ chức hoạt động trải nghiệm của các trường THCS quận Cầu Giấy, thành phố Hà Nội

Chúng tôi tiến hành nghiên cứu trên: 120 giáo viên Trung học cơ sở

200 học sinh Trung học cơ sở

Tại các trường: THCS Dịch Vọng, THCS Dịch Vọng Hậu, THCS Yên Hòa

Qua khảo sát nhận thức của giáo viên về thực trạng mức độ thực hiện các mục tiêu của tổ chức hoạt động trải nghiệm theo chương trình giáo dục phổ thông 2018, chúng tôi thu được kết quả thể hiện trong bảng sau:

Bảng 1. Thực trạng việc thực hiện mục tiêu tổ chức hoạt động trải nghiệm tại các trường THCS

TT	Nội dung	Mức độ thực hiện (%)			
		Chưa tốt	Bình thường	Tốt	Rất tốt
1	HĐTN giúp học sinh hình thành và phát triển năng lực thích ứng	2,0	21,51	29,73	46,76
2	HĐTN giúp học sinh khám phá bản thân và thế giới xung quanh	10,81	44,86	24,32	20,00
3	Nuôi dưỡng ý thức tự lập, sáng tạo...	23,51	39,73	26,74	10,02
4	Phát triển kỹ năng sống và giá trị của bản thân HS THCS	3,0	26,22	26,73	44,05
5	Gắn hoạt động giáo dục trong nhà trường với hoạt động trong đời sống hàng ngày	8,11	27,03	43,36	30,50

Kết quả bảng trên cho thấy phần lớn các thầy cô đều nhận thức được khá rõ các mục tiêu cần đạt được của hoạt động trải nghiệm. Trong đó mục tiêu được nhiều giáo viên cho là tốt nhất (chiếm 46,76%) là mục tiêu “HĐTN giúp học sinh hình thành và phát triển năng lực thích ứng”. Mục tiêu này cũng phù hợp xu hướng của thời đại, học sinh được tiếp cận nhiều nguồn thông tin và các em bắt nhịp rất nhanh với cái mới. Hầu hết các mục tiêu đều được giáo viên đánh giá đã thực hiện được rất tốt và tốt là trên 50%, thậm chí mục tiêu “Gắn hoạt động giáo dục trong nhà trường với hoạt động trong đời sống hàng ngày” chiếm tới 73,86%. Tuy nhiên mục tiêu “Nuôi dưỡng ý thức tự lập, sáng tạo...” không được các thầy cô đánh giá cao (chiếm tới 23,51% đánh giá ở mức độ chưa tốt. Điều này cũng thể hiện việc gia đình và các thầy cô giáo còn quá “bao bọc” các em, vẫn coi các em còn nhỏ nên chưa giao nhiều việc, chưa để các em tự quyết.

Trên cơ sở kết quả khảo sát cho thấy các thầy cô vẫn đang hướng tới nhiều mục tiêu của hoạt động trải nghiệm là gắn với thực tế, học sinh được trải nghiệm thực tế. Thầy giáo N.V. L cho rằng: “Các nhà trường cần phối hợp với gia đình và các tổ chức xã hội để HS THCS được

tham gia các buổi thực hành, thực tế nhiều hơn, gắn nội dung bài học với đời sống hàng ngày”. Thực tế việc tổ chức các hoạt động trải nghiệm ở nhiều trường THCS hiện nay vẫn còn nặng về hình thức, thiên nhiều về lý luận, các hoạt động chủ yếu do giáo viên tổ chức theo kịch bản sẵn, học sinh tham gia vẫn mang tính thụ động nên không phát huy được vai trò tích cực, chủ động, sáng tạo. Các hoạt động thường chỉ được tổ chức trong lớp, khuôn viên trường, thiếu tính giao lưu với bên ngoài, thiếu tính thực tế nên chưa đáp ứng hết được mục tiêu của HĐTN. Hơn nữa nhà trường cần phải tuyên truyền, bồi dưỡng nâng cao nhận thức cho tất cả giáo viên hiểu được các mục tiêu cũng như tầm quan trọng của hoạt động trải nghiệm trong chương trình giáo dục phổ thông 2018.

Trong hoạt động trải nghiệm thì nội dung tổ chức HĐTN luôn là một vấn đề được nhắc đến đầu tiên, chúng tôi đã tiến hành khảo sát lấy ý kiến GV và HS tại một số trường trong địa bàn khảo sát, kết quả thu được thể hiện ở bảng sau:

Bảng 2. Kết quả đánh giá của GV và HS về các nội dung tổ chức HĐTN

STT	Nội dung	Đánh giá của GV		Đánh giá của HS	
		ĐTB	Thứ bậc	ĐTB	Thứ bậc
1	Hoạt động phát triển cá nhân	3.28	1	3.12	1
2	Hoạt động lao động	3.11	3	3.09	2
3	Hoạt động xã hội và phục vụ cộng đồng	3.14	2	3.05	3
4	Hoạt động giáo dục nghề nghiệp	3.03	4	3.02	4

Số liệu nghiên cứu về nội dung tổ chức các HĐTN tại các trường THCS cho thấy đánh giá của GV và HS khá tương đồng điểm trung bình đều trên 3.0 đạt mức độ cao, trong đó nội dung được đánh giá cao nhất là nội dung “*Hoạt động phát triển cá nhân*”. Nội dung này được quan tâm nhiều nhất vì đây cũng là mục tiêu chung của chương trình giáo dục 2018 để phát triển toàn diện nhân cách người học và cũng là nội dung thể hiện nhiều thông qua các môn học, phù hợp với đặc điểm tâm lý của lứa tuổi thiếu niên. Học sinh THCS là lứa tuổi khủng hoảng lớn nhất trong chuỗi phát triển tâm lý của cá nhân, các em đặc biệt chú ý đến cá nhân, muốn khẳng định cái tôi, muốn thể hiện mình đã là người lớn.

Nội dung được đánh giá thấp nhất “*Hoạt động giáo dục nghề nghiệp*” mặc dù nội dung này được lồng ghép nhiều trong hoạt động hướng nghiệp. Có lẽ GV, HS chưa chú trọng đến định hướng chọn nghề nghiệp trong tương lai, các em vẫn phải tham gia học tất cả các môn trong chương trình phổ thông (Chưa phân ban như trung học phổ thông). Hơn nữa các em vẫn còn rất mơ mộng, tiêu chí chọn nghề còn ảnh hưởng khá nhiều vào thần tượng chưa chú ý nhiều đến năng lực, hứng thú của bản thân cũng như điều kiện sống để định hướng nghề nghiệp.

Như vậy, thông qua kết quả khảo sát về các nội dung tổ chức HĐTN cho HS THCS quận Cầu Giấy thành phố Hà Nội thì đánh giá của GV và HS khá tương đồng điều này rất thuận lợi cho nhà trường khi lên kế hoạch, chỉ đạo, kiểm tra đánh giá về các nội dung tổ chức HĐTN phù hợp với HS giúp các em bắt kịp xu thế của xã hội, xây dựng kỹ năng sống.

Các hình thức tổ chức HĐTN ở trường THCS đều đa dạng hóa các hình thức tổ chức. Hơn nữa các hình thức tổ chức không những phải phong phú mà đòi hỏi mức độ thường xuyên, liên tục thì sẽ thu hút được đông đảo HS tham gia với thái độ tích cực. Tuy nhiên trong quá trình khảo sát tại các trường THCS quận Cầu Giấy, thành phố Hà Nội mức độ sử dụng các hình thức HĐTN chưa thực sự đồng bộ và hiệu quả.

Bảng 3. Đánh giá của đội ngũ CBQL, GV và HS về mức độ sử dụng các hình thức HĐTN

STT	Nội dung	Đánh giá của CBQL, GV		Đánh giá của HS	
		ĐTB	Thứ bậc	ĐTB	Thứ bậc
1	Sinh hoạt dưới cờ và sinh hoạt lớp	3.28	1	3.37	1
2	Tham quan dã ngoại	2.35	6	2.78	6
3	Tổ chức các câu lạc bộ môn học (Toán, Ngữ văn, Vật lý, Hóa học, Ngoại ngữ,...)	3.14	2	3.15	2
4	Hoạt động chính trị- xã hội (tình nguyện; tuyên truyền, tổ chức kỷ niệm các ngày lễ lớn, tổ chức các diễn đàn)	3.02	4	3.01	4
5	Tổ chức hội thao, hội diễn văn nghệ, các hình thức sân khấu hóa, cắm trại, ... cấp trường	3.09	3	2.96	5
6	Phát động các phong trào thi đua giữa các khối lớp, toàn trường	2,98	5	3.09	3

Qua kết quả khảo sát thu được ở bảng 3 thì giáo viên và học sinh đều cho rằng hoạt động “Sinh hoạt dưới cờ và sinh hoạt lớp tại các trường THCS” được tổ chức “rất thường xuyên” điều này hoàn toàn đúng vì đây là hoạt động bắt buộc trong nhà trường phổ thông và hình thức này đã được triển khai từ rất lâu, trở thành công việc thường xuyên. Nhưng hình thức này liệu có hàm chứa trong đó nhiều nội dung của HĐTN không? Cô giáo N.H.V giáo viên chủ nhiệm chia sẻ: “Giờ sinh hoạt lớp có rất nhiều công việc hành chính cần triển khai nên không có nhiều thời gian để tổ chức các hoạt động trải nghiệm”. Ngoài ra các hình thức khác thường xuyên được sử dụng như: “Tổ chức các câu lạc bộ môn học (Toán, Ngữ văn, Vật lý, Hóa học, Ngoại ngữ,...)” đạt điểm trung bình trên 3.0. Học sinh N.V.T khi được hỏi về vấn đề này cho biết: “Nhà trường thường xuyên tổ chức các câu lạc bộ và chúng em rất thích vì những hoạt động này vui vẻ và hữu ích bồi dưỡng cho chúng em thêm tinh thần đoàn kết, ham học hỏi, hỗ trợ nhiều cho môn học...” Hình thức tham quan dã ngoại giúp ích rất nhiều cho học sinh khám phá thực tiễn và cũng là hình thức thu hút được đông đảo học sinh tham gia thì thực tế các trường ít tổ chức. Các trường THCS quận Cầu Giấy có mặt bằng dân trí cao, phụ huynh quan tâm nhưng mỗi năm cũng chỉ tổ chức được 2 lần đối với các trường công lập. Bởi vì trong bối cảnh giáo dục Việt Nam hiện nay còn nhiều khó khăn, sĩ số học sinh trên 1 lớp còn đông, quỹ

thời gian không nhiều, kinh phí đi tham quan hoàn toàn là kinh phí xã hội hóa nên nhà trường không có điều kiện tổ chức nhiều lần trong năm học.

Các trường THCS quận Cầu Giấy thành phố Hà Nội được đánh giá là tổ chức các HĐTN thường xuyên, đa dạng nhưng mức độ tổ chức các hình thức chưa đồng đều, một số hình thức chưa đi vào trọng tâm nội dung HĐTN vẫn mang hình thức trình diễn, bề nổi. Vì vậy các nhà trường cần chú ý tổ chức thường xuyên hơn, phong phú các loại hình hơn để thu hút sự hứng thú của học sinh, chú trọng tăng cường các hoạt động ngoài nhà trường hơn.

Có rất nhiều các phương pháp giáo dục nhưng để lựa chọn phương pháp tổ chức HĐTN cho HS phù hợp là rất cần thiết. Nhằm nâng cao chất lượng của HĐTN tác giả đã tiến hành khảo sát GV và HS về mức độ tâm quan trọng của các phương pháp tổ chức HĐTN cho HS, kết quả được thể hiện bên dưới:

Bảng 4. Đánh giá của GV và HS về các phương pháp tổ chức HĐTN cho HS tại các trường THCS quận Cầu Giấy, thành phố Hà Nội

STT	Nội dung	Đánh giá của GV		Đánh giá của HS THCS	
		ĐTB	Thứ bậc	ĐTB	Thứ bậc
1	Phương pháp giải quyết vấn đề	3.28	2	3.19	1
2	Phương pháp đóng vai	3.12	3	3.15	2
3	Phương pháp học theo dự án	2.86	4	3.09	3
4	Phương pháp học theo nhóm	3.29	1	2.76	4

Bên cạnh việc sử dụng phong phú hình thức tổ chức HĐTN thì vận dụng các phương pháp trong tổ chức HĐTN linh hoạt, sáng tạo phù hợp nhằm thu hút các em tích cực tham gia, hình thành những kiến thức kỹ năng đáp ứng mục tiêu theo chương trình giáo dục phổ thông 2018. Đánh giá của GV, HS thu được điểm trung bình từ 2.76 đến 3.29 đạt mức độ hiệu quả, trong đó nội dung được GV đánh giá cao nhất là “*Phương pháp học theo nhóm*” (ĐTB 3.29) điều này trái ngược với quan điểm của HS đánh giá thấp nhất nhất trong nhóm phương pháp (ĐTB 2.76). Đa số ý kiến các thầy cô giáo đồng tình quan điểm: Phương pháp làm việc nhóm là phương pháp hiệu quả lại dễ sử dụng. Nhưng học sinh đánh giá phương pháp này thấp nhất bởi nhiều khi các em không cùng nhau làm việc, không huy động sức mạnh tập thể mà chỉ có tính chất chia việc để giảm tải hoặc dồn việc lại cho 1 hoặc 2 thành viên thì phương pháp này lại phản tác dụng. Vì vậy khi thực hiện phương pháp làm việc nhóm GV phải tổ chức, giám sát, kiểm tra chặt chẽ mới đem lại hiệu quả. Phương pháp “*Phương pháp giải quyết vấn đề*” được cả GV và HS đánh giá là đạt hiệu quả tốt. Cô giáo B.P.M chia sẻ về tầm quan trọng của phương pháp tổ chức hoạt động trải nghiệm cho học sinh: “*Đây là phương pháp phát triển được khả năng tìm tòi, xem xét dưới nhiều góc độ khác nhau. Trong quá trình phát hiện và giải quyết vấn đề HS sẽ huy động được tri thức, phát huy khả năng cá nhân, khả năng trao đổi, hợp tác, thảo luận với bạn bè để tìm ra cách giải quyết tốt nhất. Thông qua quá trình giải quyết vấn đề HS sẽ tiếp thu được tri thức, phát triển tư duy, rèn luyện kỹ năng và khả năng giải quyết vấn đề đã trở thành mục đích giáo dục, được cụ thể hóa thành mục tiêu phát triển năng lực giải quyết vấn*

đề - năng lực có vị trí hàng đầu để HS thích ứng được với yêu cầu của thời đại”. Tuy nhiên phương pháp nào thực sự đạt được hiệu quả phụ thuộc vào nội dung, hình thức, đặc điểm tâm sinh lý học sinh và kinh nghiệm, trình độ GV, điều kiện cơ sở vật chất của nhà trường. Cũng vì những lý do đó mà “*Phương thức học theo dự án*” xếp thứ bậc thấp nhất vì phương pháp này đòi hỏi cơ sở vật chất hạ tầng, kinh phí, thời gian, cũng như sự hỗ trợ của nhiều lực lượng ngoài nhà trường nên phương thức này không được GV đánh giá cao. Nhưng phương pháp này phát huy tính sáng tạo, chủ động cho học sinh, tạo cơ hội cho các em được giao lưu, thể hiện ý tưởng, khẳng định cái tôi, tăng cường tính độc lập, nâng cao khả năng tự tin và xây dựng các kỹ năng cần thiết như: Kỹ năng phát biểu trước tập thể, kỹ năng trình bày vấn đề, kỹ năng giao tiếp, kỹ năng lắng nghe, kỹ năng thể hiện sự tự tin, kỹ năng phát hiện vấn đề... Hơn nữa phương pháp này phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi. Học sinh THCS mong muốn trở thành người lớn, muốn khẳng định mình nhưng bản thân các em chưa đủ điều kiện để tự lập hoàn toàn vì thể chất và nhân cách chưa phát triển toàn vẹn, đây là nguyên nhân dẫn đến khủng hoảng lớn nhất của chuỗi phát triển tâm lý con người. Kết quả khảo sát về các phương pháp tổ chức HĐTN cho thấy ban giám hiệu cũng như các cấp quản lý cần đưa vào sử dụng những phương pháp phù hợp để đạt hiệu quả. Đó là các phương pháp phải thể hiện tính khoa học, phù hợp đặc điểm tâm lý lứa tuổi thiếu niên, thực tiễn gắn với hoạt động xã hội và hoạt động của trường, của địa phương.

3. KẾT LUẬN

Hoạt động trải nghiệm là nhiệm vụ mới mẻ nên giáo viên gặp nhiều khó khăn từ khâu xây dựng nội dung, phương pháp, hình thức. Do vậy, cần tổ chức tập huấn để mỗi giáo viên nắm chắc mục đích, ý nghĩa, yêu cầu và nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức hoạt động trải nghiệm là rất cần thiết. Trong hoạt động trải nghiệm, người giáo viên chỉ định hướng, tạo hứng thú còn học sinh là chủ thể của hoạt động nên các em phải hiểu về hoạt động trải nghiệm thì mới có thể tham gia thực hiện được và đạt hiệu quả cao, nhằm phát triển toàn diện người học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đinh Thị Kim Thoa (2014). *Trải nghiệm sáng tạo, hoạt động quan trọng trong chương trình giáo dục phổ thông mới*. Đại học Giáo dục.
2. Đinh Thị Kim Thoa (2015). *Mục tiêu năng lực, nội dung chương trình, cách đánh giá trong hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong chương trình giáo dục phổ thông mới*, nhiệm vụ KHCN cấp Bộ.
3. Ngô Thị Tuyên (2015). *Khái niệm hoạt động trải nghiệm sáng tạo*. Diễn đàn Công nghệ giáo dục online ngày 20/5/2015.

CURRENT STATUS OF CAREER GUIDANCE EXPERIENCE ACTIVITIES IN MIDDLE SCHOOLS IN CAU GIAY DISTRICT, HANOI

Abstract: *Experiential and career-oriented activities at the secondary school level play a crucial role in the educational process, enabling students to explore and understand various aspects of life. Through these activities, students develop comprehensive qualities and capabilities. However, experiential activities are a new addition to the 2018 general education curriculum, leading to some confusion and results that have not yet aligned with the intended objectives, both for schools and teachers.*

Keywords: *Experiential activities, career guidance, middle school, students.*